

JUHLAJULKAISU

KAARLO JUHO
STÅHLBERG

1865 · 28/1 · 1945

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

**TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY
VAMMALA 1945**

ISBN 978-951-855-881-4 (PDF)

Perustaja- ja Kunniajäsenelleen, Presidentti

Kaarlo Juho Ståhlbergille

hänen täyttäessään kahdeksankymmentä vuotta

Kunnioittavasti

Suomalainen Lakimiesyhdistys

28 päivänä tammikuuta 1945

Erik Castrén

Muukalaisen oikeus saada korvausta

sotatoimien ja rauhansopimukseen sisältyvän alueluovutuksen johdosta hänelle aiheutuneista taloudellisista vahingoista erityisesti silmällä pitäen Suomen ja Neuvostoliiton sotaa

Kansainvälisen oikeuden tai paremminkin yakiintuneen kansainvälisen käytännön mukaan muukalaiset¹ yleensä nauttivat rauhan aikana oikeus- ja sivistysvaltiossa samaa hengen, ruumiillisen koskemattomuuden, perheen kunnian, uskonnollisen vakaumuksen ja omaisuuden suojaa kuin kotimaan kansalaiset.² Onpa katsottava, että he tässä suhteessa ovat sikäli kotimaan kansalaisia edullisemmassa asemassa, että he voivat aina vedota oman valtionsa suojeluun, jos oleskeluvaltio näiden oikeuksien rajoittamisessa menee pitemmälle, kuin mitä nykyaikaiselta sivistysvaltiolta kohtuuden mukaan voidaan vaatia, kun taas oman maan kansalaiset ovat yleensä turvattomia, jos heidän puheena olevia oikeuksiaan laillisia muotoja noudattaen syrjäytetään tai vaikkapa suorastaan loukataan.³ Kansainvälisen oikeuden tutkijat puhuvat kyllä usein jokaiselle ihmisyksilölle sellaisenaan kuuluvista ns. ihmisoikeuksista, joilla tarkoitetaan jonkinlaista hen-

¹ Muukalaisella ymmärretään sekä vieraan valtion kansalaisia (ulkomaalaisia) että kansalaisuudettomia.

² *Erich*, Suomen valtio-oikeus, I s. 263 s.; *Björkstén*, Kansainvälinen oikeus, s. 147; *Merikoski*, Kansalaisten perusoikeuksista, Lakimies 1932, s. 115.

³ *Lessing*, H., Das Recht der Staatsangehörigkeit und die Aberkennung der Staatsangehörigkeit (Bibliotheca Visseriana, Leiden 1937) s. 102.

gen, ruumiillisen koskemattomuuden ym. tärkeimpien oikeushyvien alkeellisinta suoja⁴; mutta tällaisten oikeuksien olemassaoloa on ainakin vielä toistaiseksi pidettävä riidanalaisena.⁵ Sitävastoin voitaneen katsoa, että vieraaseen maahan oleskeluvaltion luvalla saapuneet ja varsinkin siellä pysyväisesti asuvat ulkomaalaiset nauttivat kotivaltionsa suojeluksen turvin eräitä edellä lueteltuja vähimmäis-oikeuksia, joita heiltä ei saa riistää.⁶ Ulkomaalaisten vähimmäis-oikeuksiin luetaan kuuluvaksi säännönmukaisesti myös mahdollisuus vedota tarpeen vaatiessa oleskeluvaltion tuomioistuimiin ja hallinto-
viranomaisiin samalla tavoin kuin kotimaan kansalaisetkin.⁷ Toisessa asemassa ovat kuitenkin kansalaisuutta vailla olevat henkilöt, jotka eivät voi pyytää minkään valtion suojelua, vaan saattavat vedota ainoastaan edellä mainittuihin epämääräisiin ihmisoikeuksiin. Käytännössä heidät kuitenkin useissa suhteissa rinnastetaan muihin muukalaisiin.⁸

Mitä erityisesti tulee omaisuuden suojaan, se ei ole kaikissa suhteissa täydellinen. Niinpä ulkomaalaisetkin ovat velvolliset samoin kuin oman maan kansalaiset suorittamaan erinäisiä veroja ja alistumaan erilaisiin muihin rasituksiin (pakko-otot, pakkolunastukset, pakkolainat ym.), jolloin heidän kannettavakseen, mikäli ei valtiopöytämuksessa ole toisin sovittu, voidaan panna raskaampiakin suorituksia kuin kotimaan kansalaisille.⁹ Edelleen saattavat poliisi- tai terveydenhoitomääräykset aiheuttaa rajoituksia omaisuuden käytössä; ja oleskeluvaltion poliittisen järjestelmän ja taloudellisen rakennelman muutos taikka suuret sosiaaliset uudistukset saattavat jopa huomattavalla tavalla järkyttää ulkomaalaisten omistusoikeutta tai hei-

⁴ *Politis, N.*: Le problème des limitations de la souveraineté. Recueil des cours à l'Académie de droit international 1925 I s. 8 s.

⁵ *François, J.*: Le problème des apatrides. Recueil des cours 1935 III s. 317.

⁶ *Lessing, m. t.* s. 102 s.; *Seckler-Hudson, C.*: Statelessness (Washington 1934) s. 254 s.; *Oppenheim-Lauterpacht, International law* (London 1937) I s. 283.

⁷ Ulkomaalaisilta voidaan kuitenkin tällöin vaatia erinäisiä takeita, kuten esim. vakuuden asettamista oikeudenkäyntikulujen suorittamisesta.

⁸ *Lessing, m. t.* s. 103; *Björkstén, m. t.* s. 150 s.

⁹ Näin on eräissä suhteissa menetelty Suomessakin.

dän ns. saavutettuja oikeuksiaan.¹⁰ Tällaisissa tapauksissa, ja milloin omaisuutta yleensäkin tarvitaan yleishyödyllisiin tarkoituksiin, voidaan se ottaa valtiolle, vaikka omistajana olisi ulkomaalainenkin. Yleensä tämä kyllä tapahtuu täyttä korvausta vastaan, mutta käytännössä on usein menetelty toisinkin, siten että ulkomaalaisille on suoritettu vain osittainen korvaus tai vähemmän korvausta kuin kotimaan kansalaisille taikka heidät jätetty kokonaan vaille korvausta.¹¹ Mielipiteet tällaisen menettelyn oikeellisuudesta samoin kuin ulkomaalaisille myönnettyjen toimilupien, elinkeino-oikeuksien tai muiden saavutettujen oikeuksien peruuttamisesta aiheutuvista kysymyksistä eroavat tieteisopissa varsin huomattavasti toisistaan.¹² Vaikka siis ulkomaalaisen omistusoikeus on periaatteessa suojattu, havaitaan tästä, että tämä periaate ei kaikissa tapauksissa eikä kaikessa laajuudessaan ole voimassa itse oleskeluvaltiota vastaan.

Tämän jälkeen on tarkastettava, millä tavoin ulkomaalaisten omistusoikeutta on kunnioitettava sodan aikana ja mitä velvollisuuksia valtioilla on korvata sotatoimien tai sodan johdosta ulkomaalaisille aiheutuneita vahinkoja. Selvä on, etteivät ulkomaalaiset voi sodan aikana vaatia omaisuudelleen samanlaista suojaa kuin säännöllisissä oloissa. He ovat samalla tavoin kuin kotimaankin kansalaiset sodan vaaroille alttiina, jos kohta vihollisuudet sekä vihollisen yksityisiä kansalaisia että neutraalisen maan kansalaisia vastaan ja heidän omaisuutensa anastaminen ja hävittäminen on periaatteessa kielletty.¹³ Tämä kielto koskee kumpaakin sodankävijäpuolta. Toi-

¹⁰ *Oppenheim-Lauterpacht*, m. t. I s. 284.

¹¹ Ks. *Björkstén*, m. t. s. 150, jossa viitataan Itämeren maissa, Tshekkoslovakiassa, Romaniassa ja Jugoslaviassa suoritettuihin maareformeihin ja niiden yhteydessä toimeenpantuihin pakkolunastuksiin, tästä Unkarin ja kolmen viimeksimainitun maan välillä aiheutuneeseen ns. optanttiriitaan sekä Suomen ja Englannin väliseen ns. Suojärven juttuun.

¹² *Bonfils-Fauchille*, *Traité de Droit International Public*, I, 1 (Paris 1922, s. 516 ja 934) tuntuvat olevan sitä mieltä, että omistusoikeus ja muut saavutetut oikeudet saadaan »riistää» vain täyttä korvausta vastaan; *Oppenheim-Lauterpacht* (m. t. I s. 285) pitävät taas osittaistakin korvausta riittävänä. *Strupp*, K., *Das völkerrechtliche Delikt* (Berlin 1920) s. 118 ss. ja s. 118 alav. 3 on taas taipuvainen sallimaan näiden oikeuksien peruuttamisen ilman mitään korvausta.

¹³ Ks. Haagin v:n 1907 IV:een yleissopimukseen liittyvän maasotaohjesäännön 23 artiklan g) kohtaa verrattuna 46 ja 47 artikloihin.

saalta on kuitenkin tässä olemassa se tärkeä poikkeus, että sotilaallisen välttämättömyyden vaatiessa voidaan yksityistäkin omaisuutta vahingoittaa.¹⁴ Edelleen ei voida välttää, että sotatoimia suoritettaessa ja sotilaallisia kohteita ahdistettaessa myös tahtomatta joudutaan vahingoittamaan monella tavalla siviilihenkilöitäkin ja heidän omaisuuttaan. Jos sotatoimet kuitenkin kohdistetaan suoraan yksityisiin ihmien sotilaallista pakkoa, tai jos sodankävijät vahingoittavat heitä laittomia sodankäyntikeinoja käyttäen, seuraa tästä vahingonkorvausvelvollisuus. Mutta muutoin sodankävijät ovat vastuusta vapaat, koska sota on katsottava sellaiseksi »force majeure»-tapaukseksi tai väkivallan tilaksi, joka ei aina ole vältettävissä ja jonka aikana eivät tavalliset säännöt pidä paikkaansa.¹⁵

Mitä erityisesti tulee neutraalisen valtion kansalaisiin, niin on kyllä vedottu siihen, että nämä periaatteissa ovat sodan ulkopuolella, joten heille siinä tuotetut vahingot on myös korvattava, vaikkei näin meneteltäisikään omien kansalaisten suhteen.¹⁶ Mutta puhumatta-kaan siitä, että usein saattaisi olla vaikeaa ratkaista, mikä valtio tässä loppujen lopuksi on korvausvelvollinen, koska vahinkoa tuottanut valtio itse saattaa olla oikeudettoman hyökkäyksen uhri,¹⁷ on myös otettava huomioon se näkökohta, että luonnollisemmalta tuntuu, että korvaus, mikäli sitä suoritetaan, maksetaan etusijassa ja ennemmin oman maan kansalaisille, joiden tehtävänä maan puolustus on, kuin maassa oleskeleville ulkomaalaisille, jotka yleensä tässä suhteessa pysyvät passiivisina. Ja kun kerran ulkomaalaiset ovat vapaaehtoisesti saapuneet maahan ja heillä myös on oikeus välttääkseen sodan vaarat poistua sieltä, milloin vain haluavat, olisi kohtuutonta saattaa heitä edullisempaan asemaan kuin omia kansalaisia. On jo riidan-

¹⁴ Ks. ed. alav. main. ohjesäännön 23 artiklan g) kohtaa. Siinä tosin puhutaan vain vihollisen omaisuudesta, mutta oikean tulkinnan mukaan sama sääntö on voimassa neutraaliseenkin yksityisomaisuuteen nähden.

¹⁵ Tämä on yleinen käsitys. Ks. esim. *Vattel, E.*, *Le droit des gens*, livre 3 chap. 15 § 232; *Bluntschli, J. C.*, *Droit international codifié* art. 653 ja 661; *Fiore, P.*, *Le droit international codifié* § 1961.

¹⁶ Ks. *Maupas*, *Journal du droit international* 1935 s. 292 s., jossa selostetaan erästä Sveitsin liittopresidentin *Mottan* esitystä liittoneuvostossa.

¹⁷ *Maupas*, main. kirj. s. 296.

alaista, onko ulkomaalaisilla oikeutta saada korvausta kapinan tai sisällissodan aikana heille tuotetuista vahingoista.¹⁸ Vielä vähemmin voidaan vaatia, että korvausta suoritettaisiin kansainvälisen sodan sattuessa, joka, kuten sanottu, saattaa kohdata valtiota ilman sen omaa tuottamusta ja johon muutoinkin liittyy kaikenlaista onnettomuutta ja taloudellista vahinkoa, joka jo sinänsä on raskas kantaa.¹⁹

Vallalla olevan käsityksen mukaan tulos ei muutu, vaikka oman maan kansalaisille olisi myönnetty oikeus saada korvaus sotavahingoista. Maassa oleskelevat neutraalista kansalaisuutta olevat henkilöt eivät tällöinkään voi vaatia itselleen korvausta, sillä kun ei mitään yleistä velvollisuutta tällaisen korvauksen maksamiseen ole olemassa, asianomainen valtio saa vapaasti määrätä, kenelle se suoritetaan.²⁰

Valtiokäytäntö on myös edellä esitetyllä kannalla. Tosin eräissä tapauksissa on menetelty toisin, mutta tämä ei ole johtunut siitä, että asianomaiset valtiot olisivat katsoneet olevansa tähän velvolliset kansainvälisen oikeuden perusteella, vaan todellisena syynä ovat olleet kohtuusnäkökohdat tai muut seikat. Niinpä Saksan ja Ranskan vv:n 1870—71 sodan jälkeen kumpikin puoli tosin selitti korvaavansa myös ulkomaalaisten sotavahingot, Saksa kuitenkin ehdoitta vain kiinteän omaisuuden pannen irtaimen nähden korvauksen suorittamisen riippuvaksi vastavuoroisuudesta. Buurisodan johdosta vahinkoja kärsineet ulkomaalaiset saivat myös korvausta, mikä olikin katsottava kohtuulliseksi ottaen huomioon, että talouselämä Etelä-Afrikassa oli varsin suurelta osalta ulkomaisen pääoman varassa. Eräissä valtiosopimuksissa on myös säännöksiä, joiden mukaan ulkomaalaiset sotavahinkoihin nähden rinnastetaan kotimaan kansalaisiin, mutta yleensä

¹⁸ *Bonfils-Fauchille*, m. t. I, s. 518.

¹⁹ *Maupas*, main. kirj. s. 296 ja 303 s.

²⁰ Näin esim. *Nys, E.*, *Le droit international*, III s. 458; *Rivier, A.*, *Principes du droit des gens* § 202 II, *Burkhardt*, *Sweizer Bundesbl.* 1929, Bd. III s. 77 ss.; v. *Nositz-Wallwitz*, *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht* 1935 s. 638 ja *Maupas*, main. kirj. s. 296 ss. — *Bonfils-Fauchille* (m. t. I, s. 308) panevat korvausvelvollisuuden riippuvaksi vastavuoroisuudesta. *A. de la Pradelle* (*Causes célèbres du droit des gens. Les Suisses et les dommages de guerre*, Paris 1931, s. 303 ss.) sitä vastoin haluaa rinnastaa ulkomaalaiset kotimaan kansalaisiin kaikissa tapauksissa.

sä nämä sopimukset ovat vaiti tästä, ja jo se seikka, että tällaiset sopimussäännökset on katsottu tarpeelliseksi, on todistuksena siitä, ettei kansainvälinen oikeus tunne mitään yleistä korvausvelvollisuutta.

I maailmansodan aikana tai sen jälkeen pääsodankävijävaltioissa annetuissa sotavahinkojen korvauslaeissa oikeus korvauksen saantiin on yleensä rajoitettu vain oman maan kansalaisiin, ellei tällaista oikeutta ole valtiosopimuksella erikseen myönnetty ulkomaalaisillekin. Tälle kannalle asetuttiin esim. Ranskassa, Italiassa ja Belgiassa.²¹ Saksassa taas ulkomaalainenkin saattoi periaatteessa anoa korvausta, mutta hänen oli sitä ennen hankittava valtakunnankanslerilta lupa tällaisen anomuksen tekemiseen.²² Edelleen ei ulkomaalaisella enempää kuin kotimaan kansalaisellakaan ollut ehdotonta oikeutta korvaukseen, vaan kukin tapaus käsiteltiin erikseen.²³ Englanti taas oli ainoa maa, joka muodosti poikkeuksen sikäli, ettei siellä tehty puheena olevassa suhteessa minkäänlaista eroa kotimaan kansalaisen ja ulkomaalaisen välillä,²⁴ jos kohta sotavahinkoja kärsineitä Englannin kansalaisia varten oli lisäksi perustettu erityinen hyväntekeväisyysrahasto, josta ulkomaalaiset eivät päässeet osallisiksi.²⁵

I maailmansodan jälkeen Ranska solmi sekä Englannin että Belgian kanssa erityisen sopimuksen kansalaistensa sotavahinkojen molemminpuolisesta korvaamisesta.²⁶ Mutta kun Sveitsi ryhtyi sodan jälkeen neuvottelemaan Ranskan, Saksan ynnä muiden entisten sodankävijävaltioiden kanssa Sveitsin kansalaisille sodan aikana tuotettujen vahinkojen korvaamisesta, tämä ei johtanut minkäänlaisiin tuloksiin, minkä vuoksi Sveitsi kääntyikin lopuksi asiassa Kansainliiton puoleen. Kansainliitto ei kuitenkaan katsonut olevansa pätevä ratkaisemaan tätä riitaa, joten se ei määrännyt kantaansa päätöksy-

²¹ Lait 17. 4. 1919, 27. 3. 1919 ja 10. 5. 1919.

²² Laki 3. 7. 1916 (5 §).

²³ Ks. v. Nostitz-Wallwitz, main. kirj. s. 636.

²⁴ Ns. Indemnity Act v:lta 1920.

²⁵ v. Nostitz-Wallwitz, main. kirj. s. 636.

²⁶ 2. 8. 1929 ja 7. 11. 1929.

mykseen.²⁷ Asian käsittelyssä esitetyissä yksityisissä puheenvuoroissa Sveitsin vaatimuksia kuitenkin vastustettiin monella eri taholla.²⁸

Nykyisen sodan aikana annettiin Saksassa jo kohta sodan puhjettua määräyksiä sotavahinkojen korvaamisesta, jolloin ulkomaalaisiin nähden on pääpiirteissään pysytty edellä selostetulla aikaisemmallalla kannalla. Ulkomaalaisilla on näet mahdollisuus anoa korvausta hankittuaan sitä ennen luvan joko sisäasiainministeriöltä tai ylemmiltä hallintoviranomaisilta.²⁹ Mitään ehdotonta oikeutta korvaukseen ei heille siis nytkään ole myönnetty, vaan asia riippuu mm. vastavuoroisuudesta.³⁰

Mitä taas tulee sodan aiheuttamiin alueluovutuksiin, niin ei luovuttajavaltio ole kansainvälisen oikeuden tai valtiokäytännön mukaan velvollinen korvaamaan yksityisille alueluovutusten johdosta syntyneitä taloudellisia vahinkoja, vaan valtio voi menetellä tässä niin kuin se sopivaksi katsoo. Niinpä Saksan tätä koskevan I maailmansodan jälkeisen lainsäädännön mukaan vain Saksan kansalaisilla on oikeus korvaukseen.³¹ — Vielä vähemmin voidaan katsoa, että luovuttajavaltiolle voi syntyä korvausvelvollisuutta, jos sanotut vahingot aiheutuvat siitä, että se valtio, johon alueet on liitetty, ei tunnusta yksityisomaisuuden periaatetta tai muutoin ryhtyy sellaiseen lainsäädäntötoimintaan, jonka kautta yksityisten oikeudet kumoutuvat. Vahinkoa kärsineiden henkilöiden kotivaltio kääntyköön tällöin viimeksimainitun valtion puoleen, jos se katsoo kansalaistensa etuja loukatun.

Lopuksi tarkasteltakoon, miten ne ulkomaalaisten korvauskysy-

²⁷ Ks. Société des Nations. Journal officiel v. 1935 s. 127 ss., 183 ss. ja 620 ss.

²⁸ Ks. esim. Englannin edustajan Edenin lausuntoa. Société des Nations. 82ème session du Conseil. Procès-verbal de la 2ème séance du 25 sept. 1934 s. 8.

²⁹ Asetukset 1. 9. 1939 ja 8. 9. 1939 henkilö- ja omaisuusvahinkojen korvaamisesta.

³⁰ Saksassa ei pommitusvahinkojen korvaaminen ole kytketty palovakuutukseen, kuten meillä, vaan valtio korvaa itse nämä vahingot. Järjestelmän erilaisuudesta johtuu, ettei vastavuoroisuutta katsottu olevan Suomeen nähden. Suomen taholta ehdotettuja neuvotteluja tämän asian tilan korjaamiseksi ei saatu aikaan ennen nykyisen uuden tilanteen syntymistä.

³¹ Ks. »Verdrängerungsschäden-Gesetz» 28. 7. 1920 2. § 1. k. ja »Auslandsschäden-Gesetz» sekä »Kolonialschäden-Gesetz», kumpikin 28. 7. 1921.

mykset, jotka saivat alkunsa Suomen ja Neuvostoliiton välisestä ns. talvisodasta, on Suomessa järjestetty ja mitä velvollisuuksia Suomella yleisen kansainvälisen ja Suomen valtionsisäisen oikeuden mukaan tässä saattaa olla.³² — 26. 9. 1930 annetun sotatilalain mukaan, jossa edellytetty poikkeustila pantiin voimaan jo syksyllä 1939 ennen Suomen ja Neuvostoliiton sodan puhkeamista, Suomessa asuvat ulkomaalaiset ovat pakko-ottoihin ym. sotilaallisiin rasituksiin nähden samassa asemassa kuin kotimaan kansalaiset. Tämä tarkoittaa sitä, että ulkomaalaisillekin kuuluvaa omaisuutta voidaan ottaa sotatouksen haltuun ja käyttöön tai hävittää, mikäli sotatoimet sitä vaativat taikka mikäli tämä katsotaan tarpeelliseksi sen estämiseksi, että omaisuus joutuisi viholliselle, joka voi sitten käyttää sitä omaksi hyödykseen sotatoiminnassaan Suomea vastaan. Omistajalle kaikesta tästä aiheutuva vahinko on kuitenkin edellytetty korvattavaksi täyteen arvoonsa.³³ Korvauksen suorittamisen perusteista taas säädettiin toisessa, 20. 9. 1930 annetussa laissa ja sitä täydentävässä Valtioneuvoston päätöksessä 31. 10. 1939. Sitä vastoin viholliskansalaisille tuotettujen sotavahinkojen korvaaminen jäi riippumaan erikseen säädettävästä laista.³⁴

Talvisodan aikana säädettiin kiinteimistöjä koskeva sotavahinkolaki 14. 12. 1939 ja irtaimiston sotavahinkolaki 12. 3. 1940, joiden mukaan eräänlainen palovakuutettu kiinteä ja irtain omaisuus on samalla vakuutettu myös sodan aiheuttaman vahingon varalta. Edellinen laki siinä olevan nimenomaisen säännöksen mukaan ei kuitenkaan koskenut ulkomaalaisia. Jälkimmäisessä tosin suljettiin pois vain vieraat valtiot ja ulkomaiset yhteisöt, mutta lisäksi siinä edellytettiin, että valtioneuvosto voi määrätä, ettei lakia sovelleta ulkomaan kansalaisiinkaan, ja 20. 3. 1940 annetulla Valtioneuvoston päätöksellä (2 §) ulkomaalaiset jätettiinkin toistaiseksi myös tämän lain vaikutuspiiriin ulkopuolelle. Seuraavan lokakuun 10 päivänä valtio-

³² Nykyinen sota ei vielä ole muodollisesti päättynyt, mutta samat näkökohdat pitävät paikkansa myös siihen nähden, joten sitä ei ole tarpeen erikseen käsitellä.

³³ Ks. sotavahinkoihin nähden 23 § 1 ja 2 mom. (30. 5. 1941 säädetyssä muodossa), 24 ja 27 § sekä 28 § 1 ja 2 mom.

³⁴ Sotatilalain 28 § 3 mom. Tällaista lakia ei ole vielä säädetty.

neuvosto päätti, että irtaimiston sotavahinkolaki tuli koskemaan myös Suomessa viimeistään vuoden 1938 alusta asuneiden ulkomaan kansalaisten omaisuutta. Uuden 30. 12. 1941 annetun sotavahinkolain, joka koskee sekä kiinteätä että irtainta omaisuutta, ja sen ulottuvaisuutta säännöstelevän 22. 10. 1942 annetun Valtioneuvoston päätöksen mukaan on lain soveltamisen edellytyksenä ulkomaalaiseen nähden edellä mainitun määräaikaisen maassa asumisen lisäksi myös vastavuoroisuus. Kun tässä päätöksessä kuitenkin nimenomaan selitetään, että muillakin ulkomaalaisilla on oikeus ilmoittaa omaisuutensa sotavahinkolain edellyttämään vapaaehtoiseen sotavahinkovakuutukseen, on ulkomaalaisen oikeusasema nyt kysymyksessä olevassa suhteessa turvattu. Itse asiassa hän on kotimaan kansalaista edullisemmassa asemassa, hän kun voi valita, haluaako hän sotavahingon varalta vakuuttaa omaisuutensa vai ei.

Kun rauhan palattua v. 1940 ryhdyttiin järjestämään alueluovutuksesta johtuvia korvauskysymyksiä, säädettiin tämän toiminnan tuloksena 9. 8. 1940 perustuslainvoimainen laki, jossa määrättiin, että edellä selostettuja sotatilalaissa olevia sotavahinkojen korvausta koskevia säännöksiä samoin kuin sotatilalakia täydentävän korvauksen suorittamisen perusteita koskevaa lakia sekä kiinteistön ja irtaimiston sotavahinkolakeja ei ollut sovellettava niihin vahinkoihin ja menetyksiin, jotka olivat aiheutuneet Neuvostoliitolle luovutetuilla tai vuokratuilla alueilla. Lisäksi tämä uusi laki rajoitettiin koskemaan vain Suomen kansalaisia ja kotimaisia yhtiöitä sekä eräitä muita kotimaisia juridisia henkilöitä kuin myös niitä ulkomaalaisia, jotka asevelvollisina Suomen puolustusvoimissa olivat ottaneet osaa sotaan. Muutoin vieraan maan kansalaiset jätettiin siis kokonaan tämän järjestelyn ulkopuolelle, mutta kansalaisuutta vailla oleville Suomessa vakinaisesti asuville henkilöille myönnettiin kuitenkin mahdollisuus saada korvausta samojen perusteiden mukaan kuin Suomen kansalaiset, jos Valtioneuvosto harkitsee tähän olevan erikoisia syitä. Suurin osa ulkomaalaisista joutui siis nyt huonompaan asemaan, kuin mikä heillä oli sotatilalain edellä selostettujen säännösten perusteella. Koska kuitenkin ulkomaalaisten puheena olevat

oikeudet kumottiin laillisessa järjestyksessä,³⁵ ja kun Suomella kansainvälisen oikeuden mukaan enempää kuin muillakaan valtioilla, kuten aikaisemmasta yleisestä esityksestä havaitaan, ei ollut velvollisuutta myöntää minkäänlaisia sotavahingonkorvauksia ulkomaalaisille siinäkin tapauksessa, että omat kansalaiset saisivat tällaisia etuja, oli ulkomaalaisten tyydyttävä tähän järjestelyyn, niin hyvin mikäli se koski luovutetulla tai vuokratulla alueella sekä Suomelle jääneellä alueella aiheutuneita sotavahinkoja kuin myös alueluovutuksen johdosta syntyneitä taloudellisia menetyksiä. Se seikka, että eräät muukalaisryhmät olivat poikkeusasemassa, ei liioin voinut merkitä sitä, että samat oikeudet olisi pitänyt ulottaa kaikkiin ulkomaalaisiin, sillä Suomella oli oikeus vapaasti määrätä, ketkä pääsivät osallisiksi korvauksesta. Ja vaikka sääntönä on, että kansalaisuutta vailla olevia henkilöitä yleensä kohdellaan huonommin kuin muukalaisia, ei mikään estä menettelemästä päinvastoin, jos näin joistakin syistä halutaan tehdä. Eri asia olisi ollut, jos Suomi olisi nimenomaan sitoutunut kauppaa- tai muissa valtiosopimuksissaan myöntämään sotavahingonkorvauksia jonkin tietyn valtion kansalaisille, mutta näin ei ole tapahtunut. Ulkomaalaisille sotatilalaissa myönnetty korvaus taas ei perustu mihinkään kansainvälisiin sitoumuksiin tai velvoituksiin, vaan Suomen sisäiseen lainsäädäntöön, joka on muutettavissa ja tuli muutetuksikin asianomaisia muotoja noudattaen.

Toisaalta Suomessa muutoin verovelvolliset ulkomaalaiset vapautettiin menetetyllä alueella olevan omaisuuden korvaamiseksi kannetusta erityisestä omaisuudenluovutusverosta, mitä olikin pidettävä oikeuden ja kohtuuden mukaisena riippumatta siitä, olisiko tähän vapauttamiseen eräiden kauppasopimussäännösten perusteella ollut nimenomaista pakkoa.³⁶ Yleensä ulkomaalaiset mukautuivatkin nurekumatta tähän järjestelyyn joitakin poikkeuksia lukuunottamatta. —

³⁵ Jos kysymys olisi ollut vain tästä, olisi siihen riittänyt tavallinenkin laki, sillä Hallitusmuodossa taataan, nimenomaan vain Suomen kansalaisten siinä mainitut perusoikeudet.

³⁶ Vrt. *Erich*, Poikkeukselliset toimenpiteet ja vieraiden valtioiden kansalaiset, *Lakimies* 1941 s. 204 ss.

Uudessa 13. 8. 1942 annetussa korvauslaissa on muukalaisten oikeudesta suurin piirtein samanlaiset säännökset kuin v:n 1940 laissa.

Mitä lopuksi tulee nykyiseen sotaan, niin tullaan korvaukset todennäköisesti nytkin rajoittamaan vain joihinkin muukalaisryhmiin. Merkille pantakoon, ettei Moskovan välirauhansopimuksessa, vaikka siihen sisältyykin niin runsaasti Suomea koskevia velvoituksia, ole määräyksiä, että Suomen olisi suoritettava korvauksia alueluovutusten johdosta vahinkoa kärsineille liittolaisvaltojen kansalaisille tai yhteisöille. Tämän oikean periaatteen mukaisesti Neuvostoliitto onkin jo liittolaistensa kanssa sopinut eräästä, todennäköisesti suurimmasta, nimittäin Petsamon nikkeli-kaivosta koskevasta korvauskysymyksestä.